

Tanulmányomban A. P. Csehov „tokba bújt ember” karakterét elemzem, és igyekszem feltárni lehetséges értelmezéseit F. K. Szologub „Undok ördög” és V. A. Pjecuh „A mi tokba bújt emberünk” című műveken keresztül az intertextualitás tükrében.

Elemzem a hősök közötti hasonlóságokat, elsődlegesen a Z. Minc által is megfogalmazottak alapján (Csehov–Szologub), illetve kifejtem az eredetmotívumtól való elszakadást, amennyiben arra a következtetésre jutok, hogy Szologub karaktere, Peredonov a lélek nélküli „tokba bújt ember” mélybe taszított változata, Pjecuh főhőse, Szerpejev pedig a „tokba bújt” lélek őrzője és tanítója. A három műben közös motívum az elszigetelődés és a világtól való félelem, amely azonban eltérő módon van jelen. Szeredás Lőrinc tanulmányához fordulva elemzem a „tok” rétegeit a karakterek és a keretszöveg szempontjaiból.

Külön fejezetben vizsgálom a tanári hivatás kapcsolódását a „tokba bújt ember” motívumához. Belikov és Szerpejev hisznek abban, hogy a kultúra lehetővé teszi az emberi lélek kiteljesedését és magasabb szintű fejlődését. Ebből a szempontból párhuzamot vonok a gogoli Basmacskin karakterével. Bár Peredonov e megközelítés alól kivételt jelent, ugyanakkor megerősíti azt az állítást, hogy a kultúra az emberi lélek folyamatos gyarapodásának nélkülözhetetlen táptalaja, mely nélkül az végleg elpusztul. A további kapcsolódásokat Basmacskin karakterével M. Epstejn írását felhasználva elemzem.

Munkám során figyelmet kap az áldozat és áldozatiság szerepe, mely mindhárom műben jelen van – a csehovi Belikov saját elveinek áldozatává válik, Peredonovot megbetegedett elméje taszítja gyilkosságba, és lesz ezáltal maga is áldozat, Szerpejev pedig feláldozza magát, mert nem hajlandó lemondani a meggyőződéseiről. Felvetem továbbá a platóni erósz-mítoszhoz való kapcsolódás aspektusát a művekben, melyekben a karakterek az igazság és a létezés mélyebb megismerésére törekednek, azonban a romlott közösség elől védelmet nyújtó „tokba bújtás” megakadályozza ennek a vágynak a beteljesülését.

Vizsgálom az „Undok ördög” és „A mi tokba bújt emberünk” intertextuális kapcsolódását a csehovi eredetszöveghez. Míg Szologub műve átírja a „tokba bújt ember” karakterét, kiemelve annak negatív személyiségjegyeit, addig Pjecuh újraértelmezi és lebontja a motívumot. Bár az elbeszélő az irodalomtörténeti klisé szerint értelmezi Belikovot mint hősének elődjét, az olvasó mégis túllép a sablonos értelmezéseken, és mélyebben, komplexebben kezdi értékelni Csehov művét is.